

ONZE NATIONALE BIBLIOGRAPHIE. *)

„Operatie Zondvloed” luidt in militaire terminologie, volgens het hoofd van de Documentatiedienst van de wetenschappelijke afdeling van de Amerikaanse marine, de meest passende betiteling van de pogingen om de stroom van *wetenschappelijke* literatuur te registreren. De meest recente samenvatting van de moeilijkheden, mogelijkheden en wenselijkheden op dit gebied vindt men in de rapporten van de werkgroep gevormd door vertegenwoordigers van de Unesco en de Library of Congress. ¹⁾ Daarin wordt als het onmisbare fundament voor „bibliographical control” genoemd: een periodieke nationale lijst van, in het betreffende land uitgegeven, (1e) tijdschriften en series en (2e) afzonderlijke uitgaven (boeken en brochures). Als eerste bovenbouw op dit fundament wordt dan aanbevolen de periodieke samenstelling van een lijst van de afzonderlijke artikelen voorkomende in de onder ten eerste genoemde tijdschriften. Tenslotte zouden hieruit, maar ditmaal internationaal, lijsten kunnen worden samengesteld, waarin de gegevens volgens onderwerp gerangschikt worden. Men kan zich nu de vraag voorleggen: in hoeverre wordt in Nederland door de bestaande registraties aan de voor het eerste fundament gestelde eisen voldaan?

De wetenschappelijke tijdschriften vindt men ten dele in het jaarlijks verschijnende adresboek van de boekhandel ²⁾. Dat deze lijst verre van volledig is, blijkt uit een vergelijking van de uitgave van 1947 van dit adresboek met de, in dat zelfde jaar verschenen, „Lijst van Nederlandse wetenschappelijke periodieken” van Dr. A. Gorter ³⁾: slechts de helft van de tijdschriften genoemd in de laatste uitgave komt ook in de eerste voor. Om aan de minimale eisen, zoals deze voorlopig geformuleerd zijn in de hierboven genoemde rapporten ¹⁾ te voldoen zou het derhalve aanbeveling verdienen periodiek herdrukken samen te stellen van de lijst van Dr. A. Gorter, aangevuld met gegevens op de andere terreinen van wetenschap, die thans in deze, voor exacte wetenschappen samengestelde, lijst nog niet vermeld worden.

Voor de afzonderlijke uitgaven (boeken en brochures) kan Nederland op drie periodieke registraties wijzen t.w.: 1e de zgn. Brinkman catalogus ⁴⁾, 2e de bibliographie van Overheidsuitgaven ⁵⁾ en 3e de bibliographie der proefschriften ⁶⁾.

*) Korte samenvatting van een inleiding gehouden op 15 Maart 1950 voor een gecombineerde bijeenkomst van de groep Landbouw van de S.S.B. en de 19e Wageningse Bibliotheekbespreking.

¹⁾ College and Research Libr. Oct. 1949.

²⁾ Sijthoff's Adresboek v. d. Boekhandel (jaarlijks).

³⁾ Gorter, A., Scientific Periodicals in the Netherlands. 1947.

⁴⁾ Brinkman's Cumulatieve Catalogus van Boeken 1850—heden

⁵⁾ Nederlandse Overheidsuitgaven 1929—heden.

⁶⁾ Catalogus van Academische Geschriften 1924—heden.

De „Brinkman” geeft alleen de uitgaven van erkende uitgevers en die uitgaven van niet-erkende uitgevers waarvoor dispensatie is verleend door de organisatie van de erkende uitgevers. Niet geregistreerd worden derhalve die uitgaven van niet-erkende uitgevers waarvoor geen dispensatie verleend c.q. aangevraagd is. De vraag is: wat is de orde van grootte van het getal uitgaven (overheidsuitgaven en academische proefschriften, die (zie boven) een eigen registratie hebben vallen hierbuiten) dat jaarlijks aan de registratie ontsnapt en dat toch van wetenschappelijk standpunt bezien van belang kan zijn? Terwille van de overzichtelijkheid is hieronder een indeling gemaakt naar de toegepaste wijze van vermenigvuldigen.

Voorbeelden van *gedrukte* niet geregistreerde uitgaven zijn: Rapport Liemers van de Nederlandse Heide Mij en Rapport streekplan Veluwe 1948. Ieder zal uit eigen kring deze voorbeelden kunnen aanvullen. Talrijk is per jaar gerekend dit aantal uitgaven waarschijnlijk niet, althans niet talrijk genoeg voor overweging resp. aanbeveling van maatregelen voor aanvullende registratie.

Zeker groter is de groep vermenigvuldigd volgens *vlakdruk* procédé (voorbeeld: Rotaprint). Blijkens onderzoek in samenwerking met de secretaris van de Stichting Copieerinstellingen, kunnen van de bij deze Stichting aangesloten firma's een 24-tal geacht worden regelmatig wetenschappelijke uitgaven te verzorgen. Als proef werden gegevens verzameld van een derde van deze 24 firma's. Na aftrek van de proefschriften, overheidsuitgaven en het werk voor erkende uitgevers, bleef van deze acht firma's een jaarproductie van ongeveer 15—20 wetenschappelijke uitgaven over. Voorzichtige extrapolatie naar de gehele groep van 24 firma's zou dus een getal van jaarlijks 40 tot 50 wetenschappelijke publicaties geven. Op zich zelf beschouwd is dit „lek” in de registratie niet groot, maar de verwachting moet worden uitgesproken dat toepassing van de vlakdruk zal toenemen.

Deze verwachting is in de eerste plaats gebaseerd op de mogelijkheid van een verdere technische ontwikkeling van de vlakdruk-procédé's, waarvan volgens insiders veel te verwachten is; ook de toepassing van een schrijfmachine met boekdrukletter zal een grote verbetering in het uiterlijk met zich mee kunnen brengen. Dan is deze verwachting in de tweede plaats gebaseerd op de, thans in gang zijnde ontwikkeling van de toepassing van andere vermenigvuldigingsmethoden dan boekdruk voor wetenschappelijke uitgaven in de laatste jaren: van de dissertaties ontvangen in de bibliotheek van de Landbouwhogeschool te Wageningen was in 1947 slechts 1 op de 100 niet vermenigvuldigd volgens boekdruk. Voor 1948 was dit getal: 13 op de 100.

Tenslotte moet gewezen worden op de zgn. *huisvermenigvuldigingsmethoden* (voornamelijk stencil). Voorbeelden hiervan zijn:

het rapport over landbouwindustrie van het Centraal Instituut voor Industrialisatie en de rapporten van de Economisch-technologische instituten (het ETI van Overijssel gaf in de periode 1939—1946 liefst 104 rapporten in stencil uit!). Men kan zich afvragen of het gros der gestencilde uitgaven nog aan de norm „wetenschappelijk” voldoet en men kan aanvoeren dat, als deze gestencilde uitgaven werkelijk iets belangrijks bevatten, dat dan ook nog wel in een gedrukte uitgave t.z.t. gepubliceerd zal worden. Hierin zit zeker een kern van waarheid maar het is toch symptomatisch dat op plantensociologisch en veldbiologisch gebied een „Veldbiologisch Archief” is opgezet waarin alle *niet* gedrukte uitgaven op dit gebied, handelend over Nederland, verzameld worden omdat, bij gebrek aan een dergelijk archief, men verloren gaan van wetenschappelijk belangrijke gegevens moest vrezen, welke vrees blijkens opgedane ervaring op dit gebied niet ongegrond is.

Hoewel de getallen van het thans niet geregistreerde niet verontrustend zijn, verdient deze zaak vooral de aandacht om de mogelijkheden van toekomstige groei van het aantal uitgaven in vlakdruk. Als men zich afvraagt wie of welke instantie de registratie op zich moeten nemen van de uitgaven, die momenteel niet geregistreerd worden, dan komt men, al naar de keuze van het *registratiemoment*, tot het volgende resultaat: voor de erkende uitgevers zit er niet genoeg commerciële muziek in deze uitgaven om er enige moeite voor te doen hen binnen hun arbeidsterrein te trekken. De vlakdruk-firma's hebben geen belang (volgens de secretaris van de Stichting Copieerinstellingen zelfs het tegendeel van belang) bij publicatie van lijsten van hun uitgaven. Van een verplicht depot is — zonder effectieve sancties — niet veel te verwachten. Blijft dus de vraag over of hier mogelijkheden liggen in onze kring, die zich immers het lot der overheidsuitgaven en proefschriften reeds vroeger heeft aangetrokken. Waarom heeft men dit toen gedaan? O.a. omdat het buitenland er om vroeg, hetgeen nu weer het geval is (zie aanvang). Een tweede reden voor de compilatie en uitgave van „overheidsuitgaven” en „lijst van academische geschriften” was eigenbelang: door goede registratie van deze dikwijls moeilijk te retraceren uitgaven zou onze arbeid op het gebied der collectievorming kunnen worden verlicht.

Zeker mede op onze schouders rust de taak niet alleen onze landgenoten de toegang te vergemakkelijken tot wat elders gedaan en gedacht is, maar ook het buitenland de toegang te vergemakkelijken resp. te openen (vermelding in de internationale referaatbladen) tot die bijdragen die door Nederlandse onderzoekers op wetenschappelijk gebied geleverd zijn. Als een nader onderzoek van de kwantitatieve en kwalitatieve eigenschappen van het gesignaleerde „lek” positief resultaat zou opleveren, dan noden de antecedenten i.c. de bibliografie der overheidsuitgaven, de lijsten van academi-

sche geschriften en de tijdschriftenlijst van Dr. Gorter tot ernstige overweging van activiteit onzerzijds, hetzij op eigen krachten, hetzij in samenwerking met anderen.

Th. P. LOOSJES.

DE OPENBARE BOEKERIJEN OP DE NEDERLANDSE ANTILLEN.

Het boekerijwezen op de Nederlandse Antillen ligt in vele opzichten anders georiënteerd dan bij u in Nederland. Bij u het leesgrage publiek. Bij u het eenalige lezersvolk. Bij u de door decennien-oud middelbaar en hoger onderwijs gekweekte nieuwe middenstand van intellectuelen (ambtenaren, employees en vrije beroepen) die misschien niet over de hele linie, maar dan toch in zijn betere kringen de smaak van het goede heeft. Bij u de oude middenstand van winkeliers, zakenlui, en ambachtlieden, die door zijn gezond besef van eigendomsbewustzijn en het verfoeien van staatsinmenging, misschien wel de consumenten levert voor het leesvoer der bibliotheken, maar waarbij men — ook al weer door het onderwijs en de opwaarts gerichte drang van het individu — toch tevens diegenen vindt, die kaf van koren weten te scheiden. Bij u de wooncentra met hun kazernebouw voor massabevolkingen, waarbinnen bibliotheken en andere cultuurcentra zo gemakkelijk bereikbaar worden. Bij u het tot in finesses geregelde openbare vervoer waardoor men steeds overal heen kan. Bij u goedkope arbeidskrachten, waardoor uw bibliotheken zo vaak — ik ben mij bewust dat er nog in vele gevallen wat te wensen overblijft — tot paleizen worden waarvan de architectuur naar buiten de mantel is van de schoonheid die er binnen wordt bewaard. Bij u die overvloed van gegadigden, waardoor een bibliotheek zich steeds in redelijke mate van personeel kan voorzien, temeer omdat helaas de slechte sociaal-economische omstandigheden velen nopen zich als volontair veil te geven. Bij u daarentegen ook de vaak te kleine sommen, die beschikbaar komen of blijven voor de aanvulling van de boekenschat.

Ge zult het mij niet euvel duiden, dat ik al deze factoren opsom. Ze mogen dienen om het onderscheid met hier duidelijker te doen uitkomen.

Problemen liggen anders dan in Nederland.

Het is treurig, maar waar, dat het koloniaal besef van Nederland, alle mooi doekjes voor het bloeden ten spijt, eeuwenlang zo mercantiel van inslag is geweest, dat bij de zelfstandigwording der volken, er geen geestelijke band is, die een koninkrijk samenhoudt. Hadden zending en missie niet het hare gedaan, de catastrofe